

ДІ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ В ЧОРНОМОРСЬКІЙ ОПЕРАЦІЙНІЙ ЗОНІ У ВЕРЕСНІ 2022 РОКУ

Огляд визначних подій

01.09.2022 комісія МАГАТЕ у складі 14 осіб на чолі з її керівником провела перше обстеження Запорізької АЕС і покинула зону, залишивши на постійній основі першу чергову спостережну групу [1], [2], [3].

Рис.1 Команда місії МАГАТЕ [3]

03.09.2022 Середземноморське військово-морське угруповання РФ поповнилося атомним підводним човном пр. 949А з крилатими ракетами. Попередньо – це К-266 «Орел» 11-ї дивізії атомних підводних крейсерів Північного флоту. Таким чином, загальна кількість російських субмарин у Середземному морі – 3 одиниці: 1 пр.949А та 2 пр. 636.3. ПЧ К-266 вочевидь, змінив РКР «Маршал Устинов» пр.1164 «Атлант», що 24 серпня закінчив патрулювання у Середземному морі та узяв курс до свого пункту постійного базування на Північному флоті [4]. Існує програма модернізації проекту 949А до проекту 949АМ з заміною 24 ПКР «Граніт» на 72 КРВД «Онікс», «Циркон» та «Калібр» за рахунок розміщення у кожному пусковому контейнері трьох КРВД.

04.09.2022 розпочався контрнаступ ЗС України на Харківщині проти 20-ї загальновійськової та 1-ї танкової армій. За чотири дні вересня з морських портів «великої Одеси» з українським зерном вийшло 18 суден, що у порівнянні з серпневими 68 суднами за місяць свідчить про різке нарощування морського експорту українського збіжжя. Лише за 4 вересня 2022 вийшов найбільший караван у складі 13 суден [5]. Статистика першого місяця функціонування «морського зернового коридору» представлена на рис.2.

Рис.2 Статистика «зернової ініціативи» за перший місяць роботи [6].

06.09.2022 на засіданні Радбезу ООН чільник МАГАТЕ відзвітував про діяльність місії на території Запорізької АЕС і запропонував створити там демілітаризовану зону під егідою ООН (Nuclear Safety and Security Protection Zone (NSSPZ)) [7].

07.09.2022. Біля Голої Пристані на р. Дніпро ЗС України знищили баржу з особовим складом та технікою ворога (12 КАМАЗів) [8].

08.09.2022. Королева Великобританії Єлизавета II відійшла у вічність, за день до цього встигнувши наділити повноваженнями нового прем'єр-міністра Ліз Трасс.

11 вересня 2022 року - Двохсотий день широкомасштабного вторгнення російського агресора на терени України. На Харківщині ЗС України перейшли р. Оскол, на Донеччині – р. Сіверський Донець, на Херсонщині – невинно затискують правобережне угруповання ворога до р. Дніпро. Динаміка втрат ворога з інтервалом у 100 днів представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Загальна динаміка втрат ворога з інтервалом у сто днів:

04.06 Незворотні втрати о/с ворога 31050 100 дів	Літаки	Вертольоти	БПЛА	2503 ракети збито КРВД	Танки	ББМ	РСЗО	Арт.	ППО	АТТ і паливо- заправників спец. техніки	Кораблі, катори та допо- міжні судна:
	210	175	540	122	1376	3379	207	680	95	2337	
	ЛА пілотів		ЛА не пілотів		бронетехніка		РВіА, ППО			52	13
	385		662		4755		982			Знищено: 3 НК, 5 КА Пошкоджено: 3 НК, 2 КА	
	1047 ЛА загалом										
Наростаючим числом за 200 дів ворожі втрати склали:											
11.09 52250 200 дів	242	213	902	3500 ракет 216	2154	4617	311	1263	162	3445 / 117	15
	455		1118		6771		1736			Знищено: 3 НК, 6 КА, 1 судно Пошкоджено: 3 НК, 2 КА	
	1573										
За другу сотню дів (5.06 – 11.09) ворожі втрати склали:											
21200	32	38	362	94	778	1238	104	583	67	1108/65	2
	70		456		2016		754			Знищено 1 КА 1 судно	
	526										
Примітка: 1. Значне зменшення втрат ворога за другу сотню бойових дій пов'язане з його надвисокими втратами за перші два тижня широкомасштабної агресії. 2. У подальшому, втрати ворога збільшувались під час квітневого та вересневого наступів Збройних Сил України. 3. Висновки можуть бути хибними через великий інтервал (100 днів). Для більш точної статистики вважаю доцільним застосувати щотижневу вибірку, як показано нижче (рис.3, 4):											

12.09.2022. За час контрнаступальної операції на Харківщині звільнено 421 населений пункт, у т.ч. міста Балаклея, Купянськ, Волчанськ та Ізюм. У Харківській області ЗС України вийшли на державний кордон на півночі та утримують лінію фронту вздовж р. Оскол на сході. Продовжуються наступальні дії ЗСУ на правому березі Дніпра з метою деокупації Херсона та реактивно-артилерійської деблокади Миколаїва.

За інформацією Naval News чотири підводні човни пр.636.3 Чорноморського флоту РФ (Б-237 «Ростов-на-Дону» БН 556, Б-262 «Старий Оскол» БН 560, Б-268 «Великий Новгород» БН 480, Б-271 «Колпіно» БН 570) передислокувалися з Севастополя до Новоросійська (рис.5). У Севастополі залишився лише ПЧ Б-871 БН 554 пр.877 «Алроса», що усуває недоліки після модернізації на Морзаводі й буде здатен до бойового застосування КРВД «Калібр» [9], [10, с.29].

ВІЙНА 2022		ВТРАТИ РОСІЇ											
		тиждень											Усього
		11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
	Військових РФ	1950	1900	1900	1000	1000	1400	1700	1800	2000	6160	5840	26650
	Танків	103	122	155	62	55	84	84	86	109	124	211	1195
	БМП	222	262	302	119	77	156	138	162	330	243	862	2873
	Гармат	35	68	40	25	34	21	31	79	78	38	85	534
	РСЗВ	22	18	15	14	14	12	14	10	16	16	40	191
	ППО	4	11	5	3	9	1	7	4	14	20	9	87
	Літаків	3	9	16	11	10	15	27	22	37	19	30	199
	Гелікоптерів	6		5	6	9	4	7	16	27	50	31	161
	Автомобілів	112	143	184	67	79	158	171	181	338	586		2019
	Кораблів	3	2		1			3	1		1	2	13
	БПЛА	86	97	50	31	23	28	33	39	4	4	3	398
	спецтехники	3	7	4	2		3	6	6	10			41
	ОТРК							4					4
	Крилаті ракети	5	89										94

Рис. 3 Динаміка щотижневих втрат ворога (за 11 тижнів)

Рис. 4 Динаміка щотижневих втрат ворога (за період 24.02-31.08) [11]

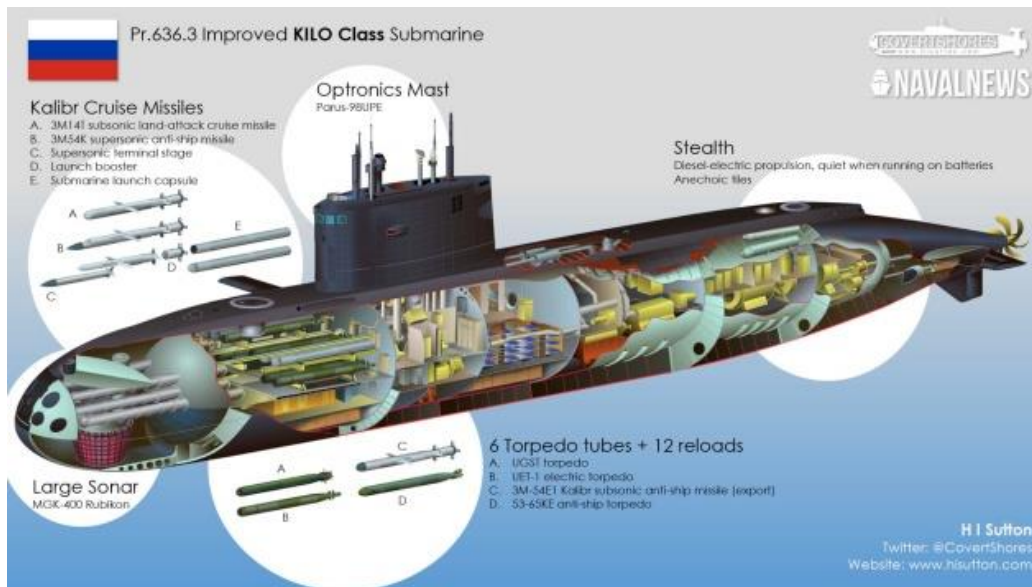

Рис. 5 ДЕПЧ пр.636.3 [9]

15.09.2022 після перегрупування контрнаступ ЗС України продовжився.

18.09.2022 за повідомленням ОК «Південь» російська баржа з технікою (5 ББМ) та персоналом (62 військовослужбовця) потоплена [12].

19.09.2022 00:20 крилатими ракетами атакована Південноукраїнська АЕС [13].

20.09.2022 за повідомленням ОК «Південь» російська баржа з технікою (3 танки) та персоналом (90 військовослужбовців) потоплена [14].

21.09.2022 розпочалися головні виступи чільників держав на 77-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, які починалися з різкого осудження військового вторгнення РФ в Україну.

На тлі цього президент РФ об'явив часткову мобілізацію та схвалив майбутні примусові референдуми на українських окупованих територіях і пообіцяв негайно прийняти їх до складу РФ. Міністр оборони РФ заявив, що російська ядерна тріада є повністю готова до застосування у випадку бойових дій на російських теренах, включаючи анексовані українські терени [15]. У відповідь на таку заяву агресора колишній командувач військами НАТО в Європі генерал-лейтенант Бен Ходжес застеріг, що у випадку застосування ядерної зброї в Україні США знищать Чорноморський флот [16].

З 23 по 25 вересня у Гданську проходив III-й Форум вільних народів ПостРосії де було прийнято Маніфест, який є планом реконструкції ПостРосії [17].

В період з 23 по 27 вересня 2022 року на окупованих територіях Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей ворог проводить т.зв. референдуми по приєднанню цих теренів до Російської Федерації з метою:

1. Мати додатковий мобілізаційний ресурс для поповнення своїх військ.
2. Мати юридичне підґрунття (згідно своєї Конституції та військової Доктрини) по застосуванню ядерної зброї при нападі на буцім-то свою територію.

Станом на 26.09.2022 в портах України залишаються заблокованими 48 з 100 морських суден, зокрема: порти Миколаєва – 29, Херсон – 14, Маріуполь – 5 [18]. Цього ж дня на Балтиці було підірвано газопроводи «Північний потік-1» та «Північний потік-2». За диверсією стоїть Кремль [19].

27.09.2022 потоплена четверта ворожа баржа в Херсоні [20].

29.09.2022 на підставі фейкових референдумів, Президент РФ підписав укази про «незалежні території» Запорізької та Херсонської областей [21].

30.09.2022. Наступним кроком агресор анексував чотири області України: Запорізьку, Донецьку, Луганську, Херсонську у їх повних адміністративних кордонах [22].

Втрати ворога станом на 30 вересня 2022 року показані у таблиці 2.

Таблиця 2

Станом на 30 вересня 2022 року втрати ворога складають:

вантаж «200» ворога на 30.09. 2022	Літаки	Вертольоти	БПЛА	КРВД	Танки	ББМ	РСЗО	Арт.	ППО	АТТ, паливо- заправники/ спец. техніка	Манев- рені / стаціо- нарні морські об'єкти/ баржі
	264	225	1003	246	2338	4932	333	1391	176		
	ЛА пілотовані		безпілотні : ЛА та КР		бронетехніка		РВіА, ППО			3768/131	
	489		1249		7270		1900				
59080	Ворог з повітря - 1738				Ворог на суходолі - 13069					На морях і річках: 15/2/4	

Динаміка експорту агропродукції з України, у тому числі через морські порти, показана на рис. 6.

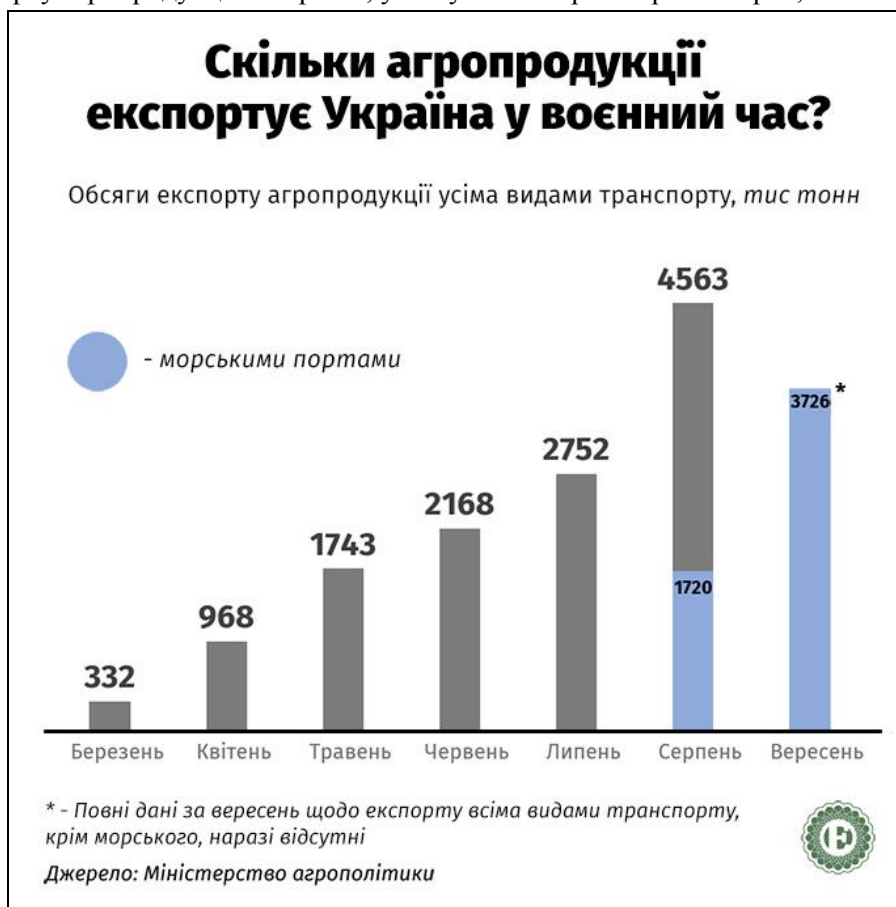

Рис.6 Динаміка експорту агропродукції з України [23]

Характеристика морської обстановки

Загроза ядерного шантажу з боку агресора через Запорізьку та Південноукраїнську АЕС вносить свої корективи на обстановку у Чорноморському регіоні (рис.7).

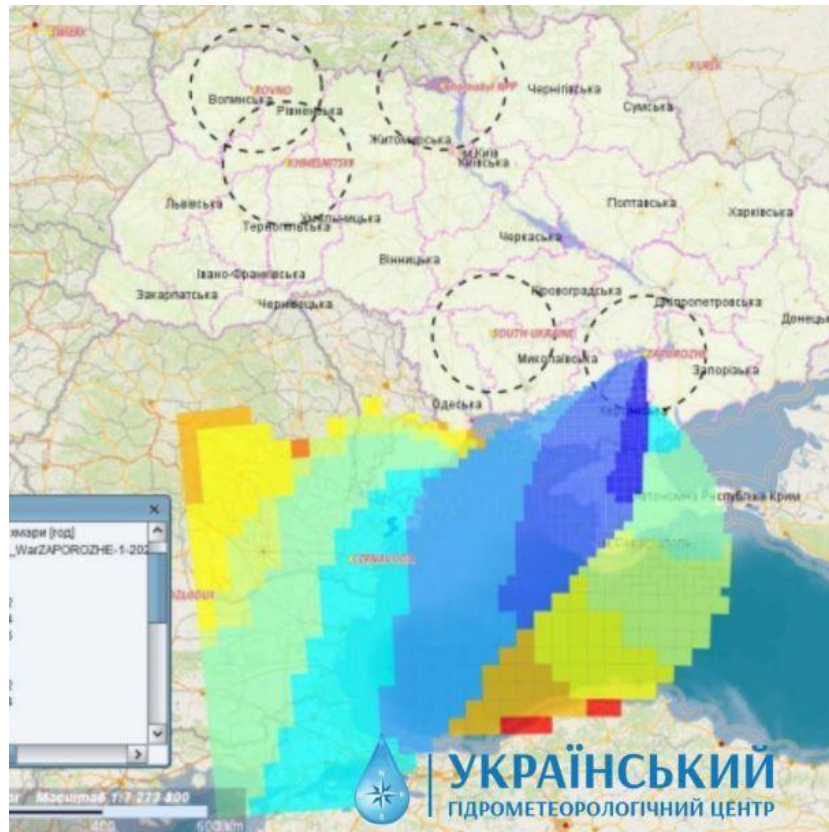

Рис. 7 *Можливий радіаційний слід у випадку аварії на Запорізькій АЕС станом на 4 серпня 2022 року [24].*

З початку широкомасштабної агресії військово-морські сили Болгарії, Румунії, Туреччини й України знешкодили 28 дрейфуючих (зірваних з якорів) морських мін. Останній відомий інцидент стався 8 вересня у 25 милях від Констанци з земснарядом ВМС Румунії при спробі знешкодження такої міни [25].

Значна кількість дельфінів загинула за шість місяців бойових дій на Чорному морі, що пов'язують з застосуванням корабельної акустики надводних кораблів та підводних човнів Чорноморського флоту в активному режимі [26]. На мою думку, це явище скоріш за все завдячує інфрачервоному «підсвідчені» підводного середовища принаймі Північно-Західної частини Чорного моря для безперервного висвітлення підводного середовища стаціонарними та позиційними низькочастотними гідроакустичними комплексами.

Настав осінній період і кількість штормів в Азово-Чорноморському ТВД збільшилася. Спостерігаються смерчі поблизу Кримського узбережжя. Це змушує корабельне угруповання ворога ховатись у безпечних укриттях від морської стихії. Поки що зберігається шостий тип гідрології з горизонтальною віссю підводного звукового каналу на глибинах 70-80 метрів, який заставляє ворожі субмарини для акустичної непомітності займати діапазон глибин від перископної до безпечної від таранного удару (30 м) [27, с.58]. Ці глибини є придатними і для пуску КРВД «Калібр» з гідравлічних торпедних апаратів субмарин пр.636.3, але небезпечні для спостереження з повітря (візуально й за допомогою магнітометрів) та космосу.

23, 25, 26 вересня 2022 року зі сторони моря Одесу (у тому числі берегові об'єкти ВМС) атаковано роями беспілотників-камікадзе [28]. Вочевидь, внаслідок, суттєвого зменшення арсеналу КРВД, ворог перейшов до іншої тактики. Також ворог завдав ударів по береговим об'єктам ВМС в Очакові.

Рис.8 Засоби групового запуску іранських дронів-камікадзе

Відповідь ЗСУ не забарилася. 26 вересня поцілено у ворожий центр керування дронами поблизу Кінбурнської коси у Чулаківці [29]. Інший такий самий центр 27 вересня вражено у Скадовську. В обох центрах втрати понесли іранські інструктори з бойового застосування дронів типу «Шахід».

Завдання сторін

Росіяни на приморському напрямку мають наступні завдання:

1. Продовжувати морську блокаду України з метою недопущення поставок союзниками озброєння та необхідного оснащення для Збройних Сил України морським шляхом. Виключення складає лише «морський зерновий коридор»
2. Наносити ракетні удари з морського напрямку, у т.ч. по приморським індустріальним хабам, з метою знищення індустріальної інфраструктури, логістичних транспортних коидорів та тероризування мешканців.
3. Утримувати захоплені приморські терени у Приазов'ї та Причорноморр'ї (49-та, 58-ма загальновійськової армії з логістичним базуванням на Крим та 8-ма загальновійськова армія Південного ВО з логістичним забезпеченням через Ростов-на-Дону, Новочеркаськ, Волгоград).
4. Забезпечити всебічний захист ЗРБД (захищених районів бойових дій) надводних і підводних носіїв КРВД (крилатих ракет великої досяжності).
5. Здійснювати морські диверсійні дії на річках Дунай, Південний Буг, Дніпро та їх притоках, а також для забезпечення наведення понтонних та паромних переправ, там де це потрібно.

Українські ВМС, при підтримці інших видів та родів сил мають забезпечити:

1. Здійснення вогневого впливу на важливі приморські об'єкти ворога, у т.ч. у Криму.
2. Протиракетну оборону України з морського напрямку.
3. Протимінну оборону визначених фарватерів задля охорони «чорноморського зернового коридору» для експорту українського збіжжя.
4. Підтримку Сухопутних Сил на р. Дніпро та її притоках і у Дніпро-Бугському лимані.
5. Контроль надводної Північно-Західної частини Чорного моря за допомогою ПКР «Нептун» та «Гарпун».
6. Усі види морської оборони чорноморських портів та протидесантну оборону українського узбережжя.

Склад угруповань ВМС

Противник. Основні ударні угруповання Чорноморського флоту представлені 30-ю дивізією надводних кораблів, 4-ю бригадою підводних човнів, 41-ю бригадою ракетних катерів Чорноморського флоту РФ. Морська ракетно-авіація, БРАВ та МП, окрім частин ЧФ широко використовує з'єднання Балтійського, Північного, Тихоокеанського флотів та Каспійської флотилії. Ракетні корвети типу «Буян-М» Каспійської флотилії «Град Свіазьск» та «Углич» є носіями КРВД «Калібр» та залучаються для ударів по Україні (третій корвет «Великий Устюг» 14.06.2022 бачили з вибуховими пошкодженнями у супроводі двох буксирів на Волзі, а потім – на дні ВМФ на військовому параді у Санкт-Петербурзі. Є припущення, що він залишиться у складі Балтійського флоту приєднавшись до своїх сестер-шип «Зелений Дол» та «Серпухов»).

Частина бойових надводних кораблів та підводних човнів Чорноморського флоту, у т.ч. 5 носіїв КРВД «Калібр» (ракетний фрегат «Адмірал Григорович» БН 494, ракетний корвет «Орехово-Зуєво» БН 626, ПЧ Б-261 «Новоросійськ» БН 557, ПЧ Б-265 «Краснодар» БН 562) [30], [10, с.29] залишається у Середземному морі з базуванням на ВМБ Тартус (Сирія) внаслідок закриття чорноморських проток Туреччиною згідно конвенції Монтре.

Щодо п'ятого чорноморського носія КРВД «Калібр» у Середземному морі, то це може бути більш морехідний ракетний корвет пр.22800 «Циклон» БН 633 класу «Каракурт» - перший з трьох, що будуються у Керчі на ООО «СЗ Залив» (рис. 9).

***Рис.8 Ракетний корвет «Циклон» пр. 22800 «Каракурт»
(малий ракетний корабель за російською класифікацією)***

Тому, на мій погляд, при визначенні структури угруповань ВМФ РФ, які задіяні проти України, слід долучити й носії КРВД «Калібр» Каспійської флотилії та 5-ї Середземноморської оперативної ескадри. Також не слід скидати з терез і усю морську ракетно-авіацію ВМФ РФ Ту-22МЗ, яка здатна виконувати міжтеатрові перельоти з нанесенням ракетних ударів та поверненням на аеродроми постійного базування. Окрім того, слід очікувати у вересні поповнення Чорноморського флоту супротивника бойовими маневренними платформами з суднобудівних та судноремонтних заводів Криму, а саме: вже згадуваний ПЧ «Алроса» (Севастополь) та ракетний корвет «Аскольд» пр.22800 «Каракурт» (Керч) – сестер-шип «Циклону», що почав ходові випробування у серпні цього року.

Свої сили. Військово-Морські Сили України здійснюють спротив ворогу переважно своєю береговою компонентою у складі 35-ї та 36-ї окремих бригад морської піхоти та окремих ракетного і артилерійських дивізіонів зведених у 406-ту ракетно-артилерійську бригаду та 32-го реактивного полку залпового вогню. Корабельно-катерний склад Військово-Морських Сил з 2014 року втратив значну кількість бойових кораблів, що призвело до втрати наступних корабельних тактичних груп: КУГ (корабельна ударна група), КПУГ (корабельна протичовнова група), КТГ (корабельна тральна група), ДЕСЗ (десантний загін кораблів). Широкомасштабна агресія 2022 року призвела до втрати

корабельно-катерного складу на Азовському морі та деяких кораблів і катерів на Чорному морі, у т.ч. і не через бойові пошкодження!

Відновлення корабельної бойової складової у наявних умовах можливо лише за рахунок союзників. До масштабного вторгнення агресора плани передбачали поставку Україні 4-х корветів з Туреччини типу «Ада» (рис.10), 2-х мінно-пошукових/патрульних кораблів типу «Сендаун» («Черкаси» і «Чернігів») та 8-ми швидкісних (40 вуз) ракетних катерів з Великої Британії, 18 швидкісних (45 вуз) патрульних катерів Mk-VI з США (або 23 одиниць Metal Shark Military Vessels).

Рис.10 В Туреччині побудували корпус майбутнього флагмана ВМС України [31].

Ще одним прикладом партнерської допомоги є укомплектування річкового дивізіону, що діє на Півночі десантними катерами «SHERP the SHUTTLE», які вже провели бойове злагодження [32].

Особливості виконання завдань ВМС у Чорноморській оперативній зоні.

Станом на цей час, чорноморські протоки заблоковані Туреччиною на підставі конвенції Монтре, хоча це не завадило РФ перекинути морем з Сирії до Криму на судні «Спарта II» Міноборонпрому РФ декількох комплексів С-300 зі значною кількістю ракет, які використовуються агресором для обстрілу переважно цивільних об'єктів на українських теренах [33].

У цих умовах доцільно звернутися до досвіду Німеччини та Італії у часи Другої світової війни по перекиданню своєї військово-морської техніки на Азово-Чорноморський ТВД європейськими внутрішніми водними шляхами та суходолом (рис.11).

Рис.11 Німецький ПЧ типу VII (ліворуч) та італійські НМПЧ типу СВ (у центрі) і ТКА МАС-500 (праворуч)[34].

А саме: 30-ї флотилії Крігсмаріне під орудою капітан-лейтенанта Гельмута Розенбаума у складі 6 ПЧ типу ВІІ, 1-ї ескадри Реджіне Маріне під орудою капітана 2 рангу Альберто Торрі у складі 6 НМПЧ типу СВ та 4-ї флотилії МАС під орудою капітан-лейтенанта Франческо Мембеллі (18-го лейтенанта Де Джорджі й 19-го корвет-капітана Костанакі дивізіонів торпедних катерів та 101-го дивізіону спеціальних засобів корвет-капітанів Лонці і Тодоро) [34].

Вороже корабельне угруповання на Чорноморському ТВД виконує поставлені завдання поза межами їх надійного враження українськими протикорабельними ракетами берегового базування. Для забезпечення бойової стійкості носіїв КРВД, у склад угруповання виділяються ВДК пр.775 з додатково встановленими на палубах ЗРК ТОР і, можливо, Панцир-1С, які здійснюють зональну ППО та ПРО корабельного з'єднання ворога. Максимальний чисельний склад чорноморського оперативно-тактичного з'єднання у морі досягає 16 кораблів, у т.ч. 6 ракетних носіїв з загальним залпом до 40 КРВД «Калібр» (вірогідно 4 НК та 2 ПЧ).

На Азовському ТВД постійно патрулює корабельно-катерна група ворога у складі до 6 одиниць.

З акваторії Каспійського моря виконуються пуски крилатих ракет великої досяжності надзвукового та гіперзвукового зразків, у т.ч. літаками МРА Ту22М3 та Стратегічної авіації ПКС Ту-95МС (Ту-95МС-6, Ту-95МС-16) й Ту-160. Також використовується повітряний простір Чорноморського ТВД для нанесення повітряних ударів морською авіацією ЧФ, хоча вже у значно менших масштабах після прицільних серпневих ракетних ударів ЗС України по Кримським аеродромам та послідууючої передислокації авіапарку на материк.

Результати.

1. Збільшення експортного потенціалу України через деблокаду її основних морських портів у Північно-Західній частині Чорного моря.
2. Вимушена тимчасова передислокація авіації Чорноморського флоту з Кримського півострова.
3. Значне віддалення корабельного угруповання ворога від українського узбережжя у Північно-Західній частині Чорного моря.
4. Суттєве звільнення Дніпровських берегів від ворожої окупації.

Висновки.

1. Бойові дії на Азово-Чорноморському ТВД, у порівнянні з іншими видами ЗС України, носять пасивний характер внаслідок втрати маневреного складу ВМС у березні 2014 і 2022 років та хибної ставки на «москитний флот» у вигляді маломорехідних МБАКів та Кентаврів, що потребує окремого дослідження дій посадових осіб ВМС ЗС України причетних до цього, та їх порівняння з історичним минулим у цій царині [35].

2. Вищенаведене не дозволяє нейтралізувати чорноморські носії КРВД «Калібр»: 2 ракетні фрегати («Адмірал Макаров», «Адмірал Ессен»), 3 ракетні корвети («Вишній Волочок», «Інгушетія», «Грайворон»), 4 підводні човни (оприлюднені раніше), для повного усунення ракетної загрози Україні з морського напрямку.

3. Фактично замість Військово-Морських Сил станом на вересень 2022 року Україна має КОРПУС БЕРЕГОВОЇ ОБОРОНИ з потужною ракетно-реактивно-артилерійською підтримкою та обмеженими елементами повітряної, річкової та прибережної морської складових, який тим не менш спромігся контролювати Північно-Західну частину Чорного моря [36].

4. Для зменшення підльотного часу КРВД «Калібр» і, відповідно, реакції українських систем ППО, можна очікувати наближення районів підводного запуску КРВД «Калібр» з ПЧ до ізобат у 50 м з огляду на те, що ВМС України поки що нічого протиставити морській загрозі з-під води. Також, з цією метою, слід очікувати маскуванню ворожих субмарин під прикриттям транспортів, які вивозять

зерно з українських портів. Окрім того, існує загроза прихованого підводного мінування фарватерів та рекомендованих курсів (до ізобати 120 м) підводними човнами супротивника за рахунок самотранспортуючихся мін МДС на базі кисневих торпед 53-65К [37, с.29].

5. Для надійного забезпечення майбутніх очікуваних поставок ОіВТ, амуніції та спорядження морським шляхом (принаймні від Констанци до «великої Одеси») по програмі ленд-лізу необхідно якісне попередньо заплановане нарощування маневрених сил ВМС за рахунок союзників та розгортання військово-морських сил НАТО для охорони конвоїв ленд-лізу.

6. Подальше звільнення Криму неможливе без потужної морської десантної операції (висадка корпусу морської піхоти у першій хвилі) як мінімум на західному узбережжі півострова (від Ак-Мечеті [поки що Чорноморське] до Тарханкуту) з одночасною нейтралізацією морських протидесантних сил ворога (ПЧ, РКА, МРК, ФР) для чого стануть в нагоді танко-десантні кораблі типу «Ньюпорт» що знаходяться в резерві ВМС США.

7. Для забезпечення висадки можливого майбутнього морського десанту ВМС України має оволодіти усіма морськими газовими платформами (МГП) у Південно-Західній частині Чорного моря, які мають увійти у систему висвітлення надводної і підводної обстановки, ППО/ПРО та вертолітними майданчиками «підскоку». Не виключається й розміщення на МГП ПКР.

Джерела:

1. Єгор Ромахло. Ми зібрали багато важливої інформації – місія МАГАТЕ нарешті дісталась ЗАЕС: перші висновки. *Вікна*. 20:30 01.09.2022. URL: <https://vikna.tv/video/ukrayina/misiya-magate-prybula-na-zaes-persha-oficijna-zayava/>

2. МАГАТЕ залишить своїх представників на Запорізькій АЕС – Гроссі. *ESPRESSO.TV*. На Дунаї на морській міні підірвався плавучий кран. *TCH*. 01.09.2022. 17:38. URL: <https://espresso.tv/misiya-magate-virushila-z-zaporizhzhya-do-energodara-popri-povidomlennya-pro-intensivnij-obstril-z-boku-rf-reuters>.

3. Колона автомобілів МАГАТЕ вирушила до Запорізької АЕС. *TCH* 31.08.2022 07:24. URL: https://tsn.ua/ato/kolona-avtomobiliv-magate-virushila-do-zaporizkoyi-aes-2146864.html?fbclid=IwAR1XfHVJ93hANbmsuG9mgZ_MtWPMITmwgH-5_ciVuIR7Kl3htm_ohwefN0g

4. РФ могла таємно ввести до Середземного моря атомний підводний човен. *Інформаційний спротив*. 04.09.2022 02:07 URL: <https://sprotyv.info/news/rf-mogla-taemno-vvesti-do-seredzemnogo-morya-atomnyi-pidvodniy-choven/>

5. Сергій Згурець. З портів Великої Одеси вийшов найбільший караван суден з 282,5 тис. тонн української агропродукції. *ЕСПРЕССО* 17:06 4.09.2022. URL: <https://espresso.tv/z-portiv-velikoi-odesi-viyshov-naybilshiy-karavan-suden-z-2825-tis-tonn-ukrainskoi-agroproduksii>.

6. Софія Телішевська. «Зернова ініціатива»: за перший місяць Украхна відправила замовникам 1,7 мільона тонн агропродукції. 02.09.2022 12:35. URL: <https://babel.ua/news/83761-zernova-iniciativa-za-pershiy-misyac-ukrajina-vidpravila-zamovnikom-1-7-mln-tonn-agroprodukciji>

7. Голова МАГАТЕ на Раді безпеки ООН підтвердив пропозицію створити на ЗАЕС зону ядерної безпеки та захисту. *Інтерфакс-Україна* 07.09.2022 07:04. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/857006.html>

8. Мар'яна Мигаль. ЗСУ знищили баржу з рашистами на Херсонщині. *Главком* 07.09.2022 15:47. URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/zsu-znishchili-barzhu-z-rashistami-na-khersonshchini-873667.html?fbclid=IwAR2mQ-o7dygpryIoNjTP3O9ZciXeEV80hnrImXahZPRIKb9z0vkBNtuOTGE>

9. Российские подлодки перебазировались из Севастополя в Новороссийск – СМІ. *Укрінформ* 14.09.2022 18:28 URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-crimea/3571271-rossijskie-podlodki-perebazirovalis-iz-sevastopola-v-novorossiysk-smi.html>

10. Олександр Калініченко. Перспективи відновлення школи Українського підводного мореплавства: історичний та концептуальний аспекти. Одеса: КП ОМД, 2022. 64 с. з іл. ISBN 978-617-637-208-0.
11. Юрій Луценко. Втрати російських військ потижно. URL: <https://glavcom.ua/country/society/jurij-lutsenko-20-tisjachne-uhrupuvannja-rosijan-navkolo-khersona-bude-rozhromlene-ale-bez-zhakhlivikh-nashikh-vtrat-873071.html?fbclid=IwAR0qMDex--ewSHsadt3aIcVg8EL7OlBxHoLowZBDgleF2psH2YfSmuN58U>
12. ОК «Південь»: ЗСУ відправили на дно російську баржу з технікою і персоналом. *Українська правда* 18.09.2022 02:33 81520. URL: <https://pravda.com.ua/18.09.2022/81520>.
13. Надія Клочко. Росіяни атакували Південноукраїнську АЕС, ракета впала за 300 м від реакторів. *Главком*. 19.09.2022 09.02.
14. ОК «Південь»: ЗСУ відправили на дно російську баржу з технікою і персоналом. *Українська правда* 20.09.2022 07:46 *Блискавка*.
15. Кротовська Ольга. Путін оголосив про часткову мобілізацію на росії. Старт – уже сьогодні. PG 21.09.2022 09:27. URL: <https://thepage.ua/ua/news/zvernennya-putina-21-veresnya-2022-roku-pro-sho-govoriv>
16. Якщо Росія застосує ядерну зброю в Україні, США знищать Чорномоський флот, - Ходжес. *Цензор.нет* 21.09.2022 22:27. URL: https://censor.net/ua/news/3368747/yakscho_rosiya_zastosuye_yadernu_zbroyu_v_ukrayini_sshaznyshat_chornomorskyi_flot_hodjes
17. Тетяна Кушнерик. На Форумі вільних народів ПостРосії підписано маніфест про перебудову РФ. *Glavkom.UA* 26/09/2022 14.31.
18. В портах України на 26/09/2022 залишаються заблокованими 48 зі 100 суден \ База даних. *BlackSeaNews* 26.09.2022 22:28 URL: <https://www.blackseanews.net/read/194160>
19. Кремль влаштував диверсію у Балтійському морі за допомогою "сплячого" підводного дрона – The Times. *Прямий* 28.09.2022 20:53 715. URL: <https://prm.ua/kreml-vlashtuvav-dyversiiu-ubaltiyskomu-mori-za-dopomohoiu-splachoho-pidvodnoho-drona-the-times/>
20. Тетяна Забожко. Не дістались іншого берега Дніпра: ЗСУ потопили ще одну баржу РФ біля Херсона. *Факти* 27.09.2022 09:02. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20220927-ne-distalys-inshogo-berega-dnipra-zsu-potopyly-shhe-odnu-barzhu-rf-bilya-hersona/>
21. Станіслав Погорілов. Путін підписав укази про визнання «незалежності» Запорізької та Херсонської областей. *Українська правда* 30.09.2022 00:45. 159112. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/30/7369735/>
22. В РФ оголосили про анексію чотирьох областей України. *DELO.UA*. URL: <https://delo.ua/politics/v-rf-ogolosili-pro-aneksiyu-cotiryox-oblastei-ukrayini-404735/>
23. Добрива від терористів і зерновий коридор. На Україну тиснуть, щоб дати Росії вивозити свій аміак через Одесу. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/30/692048/>
24. Укргідрометцентр спрогнозував ймовірність переміщення радіації за умовної аварії на ЗАЕС. 06.09.2022 02:38. URL: <https://novosti-n.org/news/Ukrgydrometcentr-sprognozyroval-veroyatnost-peremeshheniya-radyacyyi-pri-uslovnoj-avarii-na-ZAES-250232>
25. Корабель ВМС Румунії натрапив на дрейфуючу міну в Чорному морі. *Українська правда* за матеріалами Європейської правди 9.09.2022 07:55. URL: pravda.com.ua/news/2022/09/9/7366720/.
26. У Чорному морі через ворожі гідролокатори гинуть дельфіни. *GRAD.UA*. 07.09.2022 13.33. URL: <https://grad.ua/news/94215-v-chornomu-mori-cherez-vorozhi-gidrolokatori-ginut-delfini.html>.
27. Олександр Калініченко. Підводні човни: витяги з історії, теорії і практики та основи тактики. Інформаційний бюлетень №-2/2016. Одеса: КП ОМД, 2016. 80 с. ISBN 978-617-637-101-4.

28. Поліна Мірер. «Шахіди» з маркуванням «Герань-2». Що відомо про іранські дрони, які з'явилися на озброєнні Росії. *Суспільне Новини* 24.09.2022 00:29. URL: <https://suspilne.media/284414-sahidi-z-markuvannam-geran-2-so-vidomo-pro-iranski-droni-aki-zavilisa-na-ozbroenni-rosii/>
29. Ірина Кулініч. Поблизу Кінбурнської коси сталася «бавовна»: ЗСУ уразили центр керування дронами РФ – ЗМІ. *OBOZREVATEL* 26.09.2022 10:59.
30. В Средиземном море вычислили 13 военных кораблей РФ. *USM Ukrainian shipping magazine* 7.03.2022 15:20. URL: <https://usm.media/v-sredizemnom-more-vycihislili-13-voennyh-korabley-rf>.
31. Tom Smith. В Туреччині побудували корпус майбутнього флагмана ВМС України. *Мілітарний*. 17.09.2022. URL: https://mil.in.ua/uk/news/v-turechchyni-pobuduvaly-korpus-majbutnogo-flagmana-vms-ukrayiny/?fbclid=IwAR0P8ljJYg2WM2fLIW4KLyo2r1Zcu_QRBDHKkLhEc0GqlbLEejRCibY5t0
32. Андрій Капелька. ВМС України отримали десантні катери «SHERP the SHUTTLE» (+ відео). *FootBoom* 25.09.2022 18:13.
33. Россия перебрасывает ЗПК С-300 из Сирии для ударов по Украине. 28.08.2022. URL: <https://focus.ua › voennye-novosti › 527113-rossiya-perebrasyvaet-zrk-s-300-iz-s...>
34. Олександр Калініченко. Історична ретроспектива діяльності підводних сил протиборчих сторін поблизу українського узбережжя у Другу світову війну. *Записки історичного факультету*. Випуск 31/2020. Одеса: Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова. С.97-118. DOI: <https://doi.org/10.18524/2312-6825.2020.31.220039>.
35. Олександр Калініченко. Останній похід ПЧ К-122 на бойову службу в океан: передумови та рятувальна операція. *Записки історичного факультету*. Випуск 32/2021. Одеса: Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова. С.46-65. DOI 10.18524/2312-6825.2021.32.250081.
36. Чорноморський флот РФ, нажаханий ЗСУ, ховається за Кримським півостровом – Ходжес. *AMAZING.UKRAINE.COM*. 08.09.2022 08:18. URL: https://amazing-ukraine.com/chornomorskyi-flot-rf-nazhakhanyi-zsu-khovaietsia-za-krymskym-pivostrovom-khodzhes/?fbclid=IwAR3Rc3sEzn2fHFwb54gGPB3myTsK_IC-1dF8h6PYiyOoSTqg7RHxPWuJla4
37. Олександр Калініченко. Морська підводна зброя (тести з індивідуальної фахової підготовки). Одеса: КП ОМД, 2020. 48 с. ISBN 978-617-637-188-5.